

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ: КОГНІТИВНИЙ АСПЕКТ

Соколовська С.В.,

Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розкриваються сутнісні характеристики британського політичного дискурсу, пов'язані з вивченням його ключових концептів, метафоричних образів і когнітивно-мовленнєвих стратегій. У межах когнітивно-дискурсивної парадигми визначено сучасні тенденції у дослідженні британського політичного дискурсу і перспективи його розвитку.

Ключові слова: британський політичний дискурс, політичний дискурс, політична комунікація, когнітивно-дискурсивна парадигма.

У сучасному суспільстві збільшується увага до політичної комунікації й, відповідно, посилюється інтерес до наукових проблем у галузі політичної дискурсології. Предметом дослідження лінгвістів є як питання загального порядку, пов'язані з вивченням сутності, структури і функцій політичного дискурсу, так і більш часткові, які стосуються конкретних видів політичного дискурсу, наприклад, дискурсів національної, наднаціональної, регіональної ідентичності та ін. [3, 117]. **А к т у а л ь н і с т ь** представленої статті зумовлюється спрямованістю лінгвістичних досліджень до вивчення британського політичного дискурсу, зокрема вербальних і риторичних стратегій британських політиків, механізмів породження і функціонування політичних текстів, мовленнєвої поведінки прем'єр-міністрів Великої Британії тощо. Різні аспекти британського політичного дискурсу розглядаються у працях Е.В. Будаєва, О.Р. Левенкової, Л.В. Правікової, А.П. Чудінова, Д.В. Шапочкіна, О.Й. Шейгал та інших, що спонукає до вивчення його сутнісних характеристик, закономірностей моделювання і функціонування.

М е т а с т а т т і – проаналізувати когнітивні аспекти британського політичного дискурсу і виявити основні тенденції його дослідження в руслі когнітивно-дискурсивної парадигми.

У праці «Сучасна політична лінгвістика» Е.В. Будаєв і А.П. Чудінов зазначають, що зіставлення аспектів політичної комунікації різних країн дозволяє чітко диференціювати «своє» та «чуже», випадкове та закономірне, «загальнолюдське» і специфічне для того чи іншого національного дискурсу [1, 17], тому в поданій статті вважаємо за потрібне спиратися на результати досліджень, присвячених, зокрема, зіставному аналізу британського політичного дискурсу та дискурсів інших держав, акцентуючи увагу на ключових аспектах першого.

Насамперед, звернемося до наукових праць, виконаних у руслі сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми. Так, Д.В. Шапочкіним на основі аналізу політичних промов виявлено когнітивно-мовленнєві стратегії (ходи), що об'єднують британський, американський і німецький політичний дискурс, а саме: узагальнення, наведення прикладу, поправка, підсилення, поступка, повторення і контраст. Погоджуємося з автором у тому, що їх застосування дозволяє адресанту взаємодіяти з адресатом, привертати його увагу і певною мірою впливати на свідомість [6, 158]. Вплив на слухачів забезпечується також емоційністю, що виражається в означених дискурсах відповідними лексичними одиницями з позитивною і негативною конотаціями, «внутрішніми» предикатами, модальними дієсловами, а також стилістичними засобами: метафорами, епітетами, порівняннями тощо [6, 157].

Уточнюючи характеристику «емоційність» британського політичного дискурсу, наведемо тезу О.Р. Левенкової про те, що політичний дискурс Великої Британії є більш нейтральним і аргументативним, ніж у США, і характеризується потягом до безсторонності як найвищої мети публічної комунікації. [2].

Відомо, що аргументативний потенціал політичної комунікації значно підсилюється засобами інтертекстуальності, зокрема цитатними висловлюваннями. Дослідниця зазначає, що у промовах британських політиків основною формою інтертексту є пряма цитата, меншою мірою функціонує непряме й алюзивне цитування. Частіше, ніж американські політики, британські лідери вдаються до фрагментарного цитування – цитатного вкраплення у текст виступу, що логічно завершується у найближчому контексті [2]. Таким чином, система аргументації у британському політичному дискурсі побудована на основі раціональних міркувань, позбавлених суперечливого характеру.

Д.В. Шапочкін відзначає, що цільова спрямованість британського політичного дискурсу здебільшого виражається у турботі політиків про благополуччя нації. У той же час, у своїх звертаннях до народу прем'єр-міністри Великої Британії переважно демонструють себе як першу і головну особу уряду. Вони більш стримані, ніж американські президенти, і дотримуються певної дистанції у спілкуванні з людьми [6, 159]. З нашого погляду, стриманість і «правильність» можна вважати характерною рисою мовленнєвої поведінки більшості політиків Великої Британії.

Слід зазначити, що особливе місце займають дослідження політичних метафор, оскільки їх розуміння сприяє адекватному оцінюванню тієї чи іншої ситуації, що актуалізується у промовах політиків для маніпулювання свідомістю людей. В останні десятиріччя помітною є тенденція до зіставного аналізу політичних метафор у національних дискурсах. Наприклад, Дж. Чартеріс-Блек проаналізував риторику британських (У. Черчіль, М. Тетчер, Т. Блер) і американських (М.Л. Кінг, Б. Клінтон, Дж. Буш) політиків та визначив, що метафори активно використовуються у публічних промовах для актуалізації потрібних емотивних асоціацій і створення політичних міфів про героїв і злодіїв, месій і монстрів. Наприклад, для опису політичної дійсності «залізна леді» М. Тетчер користувалася військовою метафорикою [7].

Окремий інтерес викликають наукові доробки британського лінгвіста А. Мусолффа, який досліджує динаміку політичної метафори в рамках однієї понятійної сфери. Так, він простежив розвиток метафори «Європа – це дім» кінця XX століття – початку XXI століття на матеріалі англійських і німецьких газет. Вчений виділив два періоди у розвитку метафори – *оптимістичний* (1989–1997) і *песимістичний* (1997–2001). Аналізуючи метафори другого періоду, дослідник зазначає, що англійці частіше відображали у метафорі дому песимістичні смисли [9].

В інших публікаціях А. Мусолфф зіставляє метафори зі сферою-джерелом «дорога / рух / швидкість» і засвідчує, що британці та німці використовують потенціал сфери-джерела для відображення різних поглядів на перспективи розвитку Європейського Союзу. Британці критикують Німеччину за поспішність, німці Велику Британію – за повільність [8; 10].

Проведений О.М. Телятниковою й О.І. Кругловою аналіз концептосфери британського політичного дискурсу показав, що ключовими концептами в політичних промовах прем'єр-міністрів Великої Британії є концепти *“power”, “leadership”, “democracy”, “liberty”* і *“change”*. Дослідники акцентують увагу на тому, що превалювання концепту *“power”* зумовлене спрямованістю політичної діяльності на завойовування й утримання влади, проте британська політична риторика має помітну тенденцію до заміщення концепту *“power”* концептом *“leadership”*, який вважається менш агресивним. Щодо концептів *“democracy”* і *“liberty”*, то у британській концептуальній картині світу вони займають особливе місце. На думку політиків, Велика Британія стала могутньою державою завдяки тому, що вона культивує свободу як одну зі своїх визначальних цінностей. Концепт *“change”* актуалізується у той період, коли панівною партією стає лейбористська, а не консервативна [4]. Як бачимо, ключові концепти британського політичного дискурсу відображають національну ментальність та історичні умови формування політичної культури у Великій Британії.

Крім того, дослідники фокусують свою увагу також на вивченні питань концептуалізації конкретних політичних подій. Так, Т.Д. Фоміна досліджує динаміку концепту в політичному дискурсі на прикладі виступів Д. Буша і Т. Блера, присвячених другій військовій кампанії в Іраку 2002–2005 рр. Хоча у виступах політиків помітні національно-специфічні риси культурної картини світу британського й американського народів, все ж значних розходжень в інтерпретації вище названої події не простежується. Дослідниця пояснює це єдиною позицією представників Великої Британії і США як учасників коаліції, в якій погоджуються не лише дії, а й офіційні промови [5]. Наведений матеріал засвідчує, що у вивченні окремих концептів необхідно враховувати характер поєднання національно-культурних рис і політичних інтенцій у певному суспільстві.

Отже, аналіз наукової літератури дозволяє стверджувати, що характерними рисами британського політичного дискурсу є аргументативність, стриманість у формулюванні думок і проявах емоцій, демонстрування певної дистанції між народом та урядом і, поряд з тим, обрання свободи і демократії як головних цінностей для розвитку держави. Національна специфіка у способах сприйняття і мовного представлення політичної дійсності яскраво відображена концептами *«влада», «лідерство», «свобода», «демократія», «зміна»,* а також засобами метафоричних образів, зокрема *«дім», «дорога», «рух»* і *«швидкість»*. Виявлено тенденцію до активного використання британськими політиками когнітивно-мовленнєвих стратегій узагальнення, наведення прикладу, поправки, підсилення,

поступки, повторення і контрасту, що, з нашого погляду, сприяє ефективному моделюванню політичного дискурсу і впливу на свідомість людей.

Подана стаття не вичерпує усіх аспектів концептуалізації політичних подій, метафоричного моделювання й реалізації когнітивно-мовленнєвих стратегій у політичному дискурсі Великої Британії. Нами окреслено лише деякі основні тенденції у дослідженнях британського політичного дискурсу в контексті сучасної когнітивно-дискурсивної парадигми.

В якості подальших перспектив дослідження ми розглядаємо комплексне вивчення когнітивно-мовленнєвих стратегій із стилістичними засобами у виступах конкретних політичних лідерів, а також динаміки використовуваних ними концептів і метафор, що сприятиме якісній інтерпретації британського політичного дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будаев Э.В., Чудинов А.П. Современная политическая лингвистика / Э.В. Будаев, А.П. Чудинов. – Екатеринбург, 2006. – 267 с.
2. Левенкова Е.Р. Конвергентные и дивергентные тенденции в политическом дискурсе Великобритании и США: Дис. на соиск. уч. ст. д-ра филол. наук / Е.Р. Левенкова. – Самара, 2011. – 417 с.
3. Русакова О.Ф. Политическая дискурсология: актуальность исследования и теоретико-методологические основания / О.Ф. Русакова // Известия Уральского государственного университета. – 2008. – № 61. – С. 114–122.
4. Телятникова О.Н., Круглова О.И. Ключевые концепты британского политического дискурса / О.Н. Телятникова, О.И. Круглова // Вуз культуры и искусств в образовательной системе региона : материалы V Всероссийской электронной научно-практической конференции (январь 2007 г.) / Самарская государственная академия культуры и искусств. – Самара, 2007. – Режим доступа: http://smrgaki.ru/8/4/1_8/1.htm
5. Фомина Т.Д. Динамика концепта в политическом дискурсе: на примере выступлений Д. Буша и Т. Блэра, посвященных второй военной кампании в Ираке: Дис. на соиск. уч. ст. канд. филол. наук / Т.Д. Фомина. – Москва, 2006. – 197 с.
6. Шапочкин Д.В. Политический дискурс: когнитивный аспект: монография / Д.В. Шапочкин. – Тюмень: Издательство Тюменского государственного университета, 2012. – 260 с.
7. Charteris-Black J. Politicians and Rhetoric. The Persuasive Power of Metaphor / J. Charteris-Black. – Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2004.
8. Musolff A. Cross-language Metaphors: Obstacles or Pathways of International Communication? / A. Musolff // Paper held at the conference: Language, the Media and International Communication, at St Catherine's College, Oxford, Sponsored by the Faculty of English, University of Oxford, 29 March – 1 April 2001. – Режим доступа: www.dur.ac.uk/modern.languages/depts./german/Musolff/crosslang.doc
9. Musolff A. Mirror Images of Europe. Metaphors in the public debate about Europe in Britain and Germany / A. Musolff. – München, 2000.
10. Musolff A. The Metaphorisation of European Politics: Movement on the Road to Europe / A. Musolff // Attitudes towards Europe. Language in the Unification Process / Eds. A. Musolff, C. Good, P. Points, R. Wittlinger. – Aldershot : Ashgate, 2001.

В статье рассматриваются основные характеристики британского политического дискурса, связанные с изучением его ключевых концептов, метафорических образов и когнитивно-речевых стратегий. В рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы определены современные тенденции в исследовании британского политического дискурса и перспективы его развития.

Ключевые слова: британский политический дискурс, политический дискурс, политическая коммуникация, когнитивно-дискурсивная парадигма.

The article deals with the main features of the British political discourse concerning dominant concepts, metaphorical images, cognitive and speech strategies. Within the framework of the cognitive and discourse paradigm the main contemporary trends and development prospects in the British political discourse researches are defined.

Key words: British political discourse, political discourse, political communication, cognitive and discourse paradigm.